

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

פרשת לך לך תשפ"ז

העלון השבועי

מאמר השבוע

מן הרב עובדיה יוסף זצ"ל - דרושים על הפרשה

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך (בראשית יב, א).

במדרש (ב"ר פל"ט ס"ט): "הדא הוא דכתיב: 'עמך נדבות ביום חילך' (תהלים קיג). אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם: עמי הייתי בעת שנדבת לשמי לירד לכבשן האש, ביום חילך, בעת שפנסת לי כל אותם חילות ואוכלוסים, בהדרי קדש, מהדרו של עולם הקדשיתיה לי, מרחם משחר, מרחמו של עולם שחרתיה לי, לך טל ילדותך, לפי שהיה אברהם אבינו מתירא ואומר: תאמר שיש בידי עון על שהייתי עובד עבודה זרה כל השנים האלו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך טל ילדותך, מה הטל הזה פורח, אף עונותיך פורחים, ומה הטל הזה סימן ברכה לעולם, אף אתה סימן ברכה לעולם.

ועלינו להבין איך נהפכו ימי ילדותו לסימן ברכה, מאחר שעבד בהם עבודה זרה, והיה די שהימים הראשונים יפלו. ונראה פונת חז"ל על פי מה שאמרו ביומא (פז): אמר ריש לקיש, גדולה תשובה שגדולות נעשות לו בשגגות, שנאמר: 'שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך' (הושע יד, ב), הא עון מזיד הוא, וקא קרי ליה מכשול. איני והאמר ריש לקיש, גדולה תשובה שגדולות נעשות לו בזכויות, שנאמר: 'ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה, עליהם הוא יחיה!' (יחזקאל לח, כו) לא קשיא, פאן מאהבה פאן מיראה. נמצא שהשב מאהבה נהפכים לו עברות לזכויות.

וידוע מה שאמרו בסוטה (לא). שאברהם אבינו עבד את הקדוש ברוך הוא מאהבה, שנאמר: 'זרע אברהם אהבי' (ישעיה מא, ח). וזה שאמרו: מה הטל סימן ברכה לעולם, אף אתה סימן ברכה לעולם, שימי ילדותו עצמם נהפכו לסובה ולברכה, ועליהם חיה יחיה.

והמגיד מדובנא באהל יעקב (ר"פ נח) הסביר והרחיב הדברים, באפן אחר, כי הנה הבא להוכיח לעם ולהורותם הדרך הישרה, איזה דרך ישפן אור, אין תוכחתו משפיעה אלא אם כן פשויות את רעהו

הדומה לו בכל עניניו, וכמו שאמרו ביומא (לה): עני בא לדין, אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו: כלום עני היית יותר מהלל וכו'. ומסים: נמצא, הלל מחיב את העניים, רבי אלעזר בן חרסום מחיב את העשירים, יוסף מחיב את הרשעים. ומעתה אם יבוא עשיר להוכיח איש מספן ודל, יענה ויאמר לו: מה תמשילני אליך ולכמותך, ואתה ארוחתך ארוחת תמיד נכון יהיה, גם אם לא תכין בחוץ מלאכתך, לא כן אנכי עמדי, אם אמנע יגיע פפי כל היום, לא אשיג לחם לפי הטף, ואין כסות בקרה".

כן אם יוכיח העני על פני העשיר, עשיר יענה עזות (משלי יח, כג) ויאמר לו: מה מעשיך כל הימים, והלא הנה פנוי מכל מלאכה בבית ובשדה, ואין עליך שום עסק שיטרידה מעבודת ה', לא כן אנכי אשר עסקי הרבים סבבני פתרוני מנוחה הדריכוני לא יתנוני השב רוחי, ולא ירפוני עד בלעי רקי, ומתי אעשה אנכי לבית ה' ומה שהלב חושק, הפנאי עושק. נמצא שאין התוכחה מצליחת אלא באפן שהמוכיח הוא דומה בדומה לשומע תוכחתו.

וזה שרמזו הפתוב: "הוכח תוכיח את עמיתך" (ויקרא יט, יז), רצונו לומר רעה ועמיתך הדומה לך. וענין זה בארוהו רז"ל (במדרש קהלת פ"ג): אלו אדם אחר אמר "הבל הבלים הכל הבל" (קהלת א, ב), היו שוחקים עליו ואומרים: זה שלא קנה לו ב' פרוטות מזמיו, מהביל הוא ממונו של עולם, ואומר, הבל הבלים אלא שלמה שנאמר בו 'ויתן המלך את הנספך בירושלם פאבנים' (מלכים א יב, ו), ונאמר: 'אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה' (דברי הימים ב ט, כו), לו נאה לומר, הבל הבלים. ואלו אדם אחר היה אומר: "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים" (שמות יח, יא), היו שוחקים עליו ואומרים: זה שאינו יודע בטיב עפום אומר כן?

המשך בעמ' 3

**להקדשת העלון לברכה הצלחה
ורפואה ולעילוי נשמת יקיריכם**
היכנסו לאתר כתר תורה ketertora.co.il
ולחצו על הלינק לתרומה. וכתבו בקשתכם

לשאלות בהלכה חייגו
02-5408030
משעות הבוקר ועד 12:00 בלילה

שאלה

האם מצות "ושמרת לעשות ככל אשר יורוך" וכן מצות "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" נוהגות גם בזמן הזה, או דווקא בזמן שבית דין הגדול היה קיים?

והאם מצות אלו נוהגות רק בדברים שהם מהתורה, או גם בתקנות וסייגים חדשים שאינם מן התורה, וכן בדברים שאינם מענייני הלכה כלל, אלא ענייני הנהגה וכדומה.

תשובה

נאמר בתורה דברים פרק יז: (ח) **כִּי יִפְלֹא מִמּוֹךְ דְּבַר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין וּבֵין גֵּנֶע לְגֵנֶע דְּבַר רִיבַת בְּשַׁעְרֵיהָ וְקִמְּתָה וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ד' אֱלֹהֶיהָ בּוֹ: (ט) וּבָאתָ אֶל הַפְּתָנִים הַלְוִיִּם וְאֶל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בֵּינֵיהֶם וְדִרְשָׁתָה וְהִגִּידוּ לָךְ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט: (י) וַעֲשִׂיתָ עִל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ד' וְשִׁמְרָתָה לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִרְוֶךְ: (יא) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יִרְוֶךְ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסְוֹר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאלָא.**

ויש כאן ב' מצוות, מצות עשה, "ועשית ככל אשר יורוך", ומצות לא תעשה, "לא תסור מן הדבר".

וכתב הרמב"ם בפרק א מהלכות מומרים הלכה א, בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל ועליהן הבטיחה תורה שנאמר על פי התורה אשר יורוך זו מצות עשה וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהן.

ובהלכה ב כתב, כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. אחד דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שלמדו מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא, ואחד דברים שעשאו סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והן הגזרות והתקנות והמנהגות, כל אחד ואחד מאלו השלושה דברים מצות

המשך בעמ' 3

הלכות ברכת הבשמים

סימן ריז - עוד בדין ברכת הבשמים

א הנכנס לחנות של בושם שיש בו מיני בשמים, ונהנה מהריח, מברך "בורא מיני בשמים". אבל אם אין בחנות בשמים ממש, אלא מי בושם וכדומה, אינו מברך. ואפילו ישב שם כל היום כולו, אינו מברך אלא פעם אחת, נכנס ויצא נכנס ויצא, אם היה דעתו לחזור אינו חוזר לברך, אבל אם לא היה דעתו לחזור לחנות, חוזר ומברך שוב על הריח.

ב אין מברכין על בשמים של מתים הנתונים למעלה מהמטה, שאינם אלא להעביר סרחונו של מת. וכן אין מברכים על בשמים של בית הכסא, ועל שמן העשוי להעביר את הזוהמא. ועל "ספריי" אין לברך ברכת הריח, שבלאו הכי אין בריח ממש. ילקוט יוסף, ברכות עמוד תקסד.

ג אפשר לברך ברכת הריח על מי בושם, או על טבק העשוי מבושם עם מי ורדים, וכן פשט המנהג אף שאין לו עיקר, ורובו מים. אבל אין לברך על צלוחית ריקנית שהיה בה ריח טוב, ועדיין נודף ממנה ריח טוב. וכן כלי שדכו בו בשמים, ויש בכלי ריח, אין לברך על זה ברכת הריח. ילקוט יוסף, ח"ג דיני ברהמ"ז וברכות עמוד תקסד.

ד אסור להריח ולברך על בשמים התלויים בצוארה של אשה, ונכון להזהר מלהריח בכוונה מריח בושם שסכה אשתו נדה. ילקוט יוסף, ח"ג דיני ברהמ"ז וברכות עמוד תקסו.

ה בשמים של עבודת כוכבים אין מברכים עליהם, לפי שאסור להריח בהם. ילקו"י שם עמ' תקסו.

אבל יתרו שלא הניח עכום שלא חזר עליה ועבד אותה, לו נאח לומר, "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים".

ומה נמרצו בזה דברי החכם מכל אדם: "טוב לשמע גערת חכם מאיש שמע שיר פסילים" (קהלת ז,ה). שלכאורה היה צריך לומר "מלשמע שיר פסילים", ולא "מאיש שמע שיר פסילים", ולפי זה ניקח, כי האיש אשר מעודו מתהלך בתמו ויושב אהלים ופרוש מעניגי העוה"ז, איננו מכשר כל כך להוכיח הקמון, כי איננו יודע בסוג מעשה הבוערים בעם ובתהלוכותיהם ותחבולותם, כי רע לא ידע, לא כן האיש אשר בנעוריו הלך בעצת נבערים, ואת כל אשר עושים הוא היה עושה, ושוב נחם על הרעה ושב לה' בכל לבבו, הוא ראוי ביותר להוכיח במישרים, להיותו יודע דרך רשעים וזרות מעשיהם וערמתם. וזהו: "טוב לשמע גערת חכם", מאותו איש אשר שומע שיר פסילים מימי נעוריו.

ומעתה יאירו ויזהירו לנו דברי המדרש הנזכר, והוא כי אברהם אבינו היה מכנים נפשות רבות תחת כנפי השכינה, כמו שנאמר: "ואת הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב,ה), ואלו היה עובד ומכיר את ה' מנעוריו, אין ספק כי לא היה מצליח כל כך לרפש את הנפשות הללו ולהחיות עם רב, כי הלא נגד פניו יענו: מאין נודע לך שאין ממש בעבודת הפוכים והמזלות ודמותם, האם בחנות לדעת מהותם, תבוא עד תכונתם? וכאשר ענו עובדי עכום את ירמיהו נביא ה': "כי עשה נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו, לקטר למלכת השמים והסיד לה נסכים, כאשר עשינו ואנחנו ואבותינו, ונשבע להם ונהיה טובים, ורעה לא ראינו, ומן אז חדלנו, לקטר למלכת השמים והסיד לה נסכים, חסרנו כל". (ירמיה מד, ז)

אמנם אחרי שגם אברהם בשחר נעוריו גם לו היה לבב פמותם, ועבד את גלם, ובחן בהם ובמשפטיהם וחקותיהם, וגופח כי הכל הם ואין בהם מועיל, (וכמו שאמרו בע"ז יד: מסכת עבודה זרה של אברהם אבינו של ארבע מאות פרקים היתה) ויהי ידיו אמונה כי ידיו רב לו להוכיחם על פניהם כי הכל המה מעשה תעתעים, ואף הם האמינו לקול דברו הטוב, כי שפתותיו שושנים נוטפות מור עבר, ועל ידי זה התקרבו לאמונת השם יתברך.

ולכן בצדק ובמשפט מגיע לאברהם אבינו שכר גם על הימים אשר עבד בהם עבודה זרה, וגם הם יעלו לחשבון ימי צדקתו. וזהו שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "מה הטל סימן ברכה לעולם אף אתה סימן ברכה לעולם": כי לא רק שלא יענש על הימים הראשונים, אלא גם הם לו לישועה ולברכה. שעל ידם ברכים פושלות יאמץ, לזכות את הרבים. זכות הרבים תלוי בו. ושפתים ישק משיב דברים נכחים.

עשה לשמוע להן, והעובר על כל אחד מהן עובר בלא תעשה.

ומבואר מדברי הרמב"ם ב' עניינים, א. דמצוות אלו נוהגות רק בזמן שבית דין הגדול היה קיים, משא"כ בדורתנו שנתבטל הדבר. (ועיין בקבוץ שיעורים חלק ב סימן ב אות ג שכתב, שבהסכמת כל חכמי ישראל או רובן יש להן הכח של ב"ד הגדול, וחייבין כל ישראל לשמוע להן כמו לב"ד הגדול. ובאות ו' כתב, שחתימת המשנה וחתימת התלמוד היה בקיבוץ כל חכמי ישראל או רובן, ולכך א"א לחלוק על מה שכתוב במשנה ובגמרא. וכו'. יע"ש). ב. מצוות דרבנן הם אחד משלשה אופנים, או שלמדו מהשמועה והם תושבע"פ, או שלמדו באחת מן המידות, או שעשאו משום סייג לתורה. אבל מה שיש פעמים שהחכם מורה באיזה עניין מרחב דעתו אין העובר על דבריו עובר בעשה ול"ת.

וכ"כ הפרי מגדים בפתיחה כוללת חלק א' אות מ', "דאפשר" דאף לדעת הרמב"ם אין לא תסור אלא במה שתקנו חכמים לסייג ולמשמרת ולא במצוה בעלמא שהוסיפו על דברי התורה שאין בו סייג והרחקה, וכ"כ הגר"י ענגיל בציונים לתורה כלל י'.

אולם מצאתי להרה"ג הרב אשר וייס שליט"א באחד משיעוריו שהעיר ע"ז מדברי הרמב"ם בספר המצוות (עשה קעד) שכתב, היא שצונו לשמוע לבית דין הגדול ולעשות כל מה שיצו מאיסור והיתר. ואין הבדל בזה בין הדבר שייסברוהו או דבר שיוציאוהו מן ההיקשים שהתורה נדרשת בהן או הדבר שייסכימו עליו שהוא איסור תורה או לפי ענין מן העניינים שיהיה דעתם שהוא ישר ושב וחיזוק לתורה. הכל אנחנו חייבין לשמוע ולעשות ולעמוד על פיהם לא נעבור ממנו. ע"כ. ונראה שסובר שהעובר על כל דבר שיאמרו החכמים עובר בעשה ול"ת. ע"כ.

וכ"כ בספר החינוך מצוה תצה, מצוה לשמוע מכל בית דין הגדול שיעמדו להן לישראל בכל זמן. ולעשות כל מה שיצו אותם בדרכי התורה באסור ובמותר, וטמא וטהור, וחייב ופטור, ובכל דבר שיראה להם שהוא חיזוק ותיקון בדתנו, ועל זה נאמר "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, וכו' על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה. ואין הפרש בזה בין הדבר שיראוהו הם מדעתם או הדבר שיוציאוהו בהיקש מן ההיקשים שהתורה נדרשת בהן או הדבר שייסכימו עליו

המשן בעמ' 4

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

שהוא סוד התורה, או בכל ענין אחר שיראה להן שהדבר כן, על הכל אנו חייבין לשמוע להם.

אולם הרמב"ן (בהשגתו לשורש הראשון בספר המצוות) האריך לחלוק על הרמב"ם דמצוה דרבנן שהיא מדעתם ואינה נלמדת באחת מיג' מדות או שקבלוה הלכה מסיני, אלא היא סייג לתורה בלבד, או שאינה סייג כלל וכחנוכה ופורים, אין העובר עליה עובר בעשה ולא תעשה, דאל"כ הא קי"ל ספק דרבנן לקולא, ואמאי, הא בכל מצוה דרבנן יש חיוב עשה ולא תעשה דאורייתא.

והסכים לדבריו בספר החינוך בסוף מצוה תצו שכתב, והעובר על זה ופורץ גדר בדבר אחד מכל מה שלימדונו רבותינו בפירוש התורה, כגון באחת משלוש עשרה מידות או בדבר שהוא אסור מהלכה למשה מסיני, וכעניין שכתבנו בסמוך, עבר על לאו זה מלבד שביטל עשה שבו. ע"ש.

והלחם משנה (ריש פ"א הלכות ממרים) כתב בשם המבי"ט בספרו קרית ספר (פ"ה) שגם הרמב"ם מודה לרמב"ן דאין עובר בעול"ת אלא כשאומר שדבריהם אינם אמת, אבל אם עובר על דבריהם להנאתו, ואינו חולק לומר שמה שצייו חכמים אינו אמת, אינו עובר בעול"ת. ע"ש. ועיין בשו"ת יביע אומר חלק ג' (או"ח סימן כח אות יט-כ) שהביא בשם גדולי הפוסקים שכן עיקר בדעת הרמב"ם. ע"ש.

ולפי זה לכאורה אין חיוב מהתורה לשמוע כיום בקול חכמים במצוות או בציווי שהוא לגדר וסייג, ועוד שהרי אין בית דין הגדול קיים בזמנינו, וזה דבר שקשה לאומרו כי הדבר ברור שיש מצוה לשמוע דברי חכמים בכל עת ובכל זמן.

ואכן בספר החינוך בסוף מצוה תצה כתב, ובכלל המצוה גם כן לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן כמצות השופט, כלומר החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמננו, וכמו שדרשו ז"ל (ראש השנה כה): "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, יפתח בדורו כשמואל בדורו, כלומר שמוצוה עלינו לשמוע בקול יפתח בדורו כמו לשמואל בדורו.

והעובר על זה ואינו שומע לעצת הגדולים שבדור בחכמת התורה בכל אשר יורו מבטל עשה זה. וענשו גדול מאוד שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת. עכת"ד. ובמנחת חינוך כתב, לא ידעתי מנין לו זה. ע"ש.

ואכן בקובץ שיעורים ח"ב בהערות על השב שמעתתא אות ט' כתב לבאר בשם רבו הרה"ג ר' שמעון הכהן זצ"ל בעל השערי יושר, דאף לדעת הרמב"ן אנו צריכין לקיים דברי חז"ל כיון שכל דבריהם יש בהם טעם וסברא שהשיגו הם

ברוחב דעתם, ומימלא ידענו שכך אנו צריכין לנהוג, אלא שאין זה מספיק כל כך לנהוג כדבריהם במקום שיש ספק, וזה הטעם דספיקא דרבנן לקולא. ע"ש.

ובמקום אחר הביא הגאון הרב אלחנן וסרמן הי"ד בקונטרס דברי סופרים (סימן א אות לב) בשם רבו הגר"ח מבריסק זצ"ל, לבאר דכוונת הרמב"ן שנהי שנצטוונו בסיני לשמוע בקול חכמים אולם אין במצוות דרבנן איסור דאורייתא מצד עצמן, אלא איסור כללי בעול"ת לשמוע בקול חכמים. כלומר, שבות דדבריהם, אין העובר על זה עובר באיסור שבת מהתורה כלל, אלא עובר בעול"ת לשמוע בקול חכמים בכל דבריהם. אבל להרמב"ם בכל מצוה דרבנן יש בה כעין ציווי פרטי מהתורה על אותה המצוה עצמה, והעובר עליה נחשב שעבר בגוף המצוה על ציווי התורה. ע"ש.

וראיתי בחידושי הר"ן (סנהדרין פו: ד"ה דבר זו הלכה) שהביא פלוגתא דהרמב"ם והרמב"ן, ואחר שהסכים לדעת הרמב"ן כתב, ולא תיקשי לן במאי דאמרינן בעלמא (שבת כג.) והיכן צונו, מלא תסור. דאסמכתא היא, כלומר שאחר שהכתוב מסרן לחכמים בקבלת התורה ובפירושא, כמו כן יש לשמוע להם במה שהם מתקנים לעשות סייג לתורה. ע"ש. ביאור דבריו דאחר שנמסרה התורה לחכמים בסיני עם ביאורה ופירושה, זה רצונו יתברך לשמוע להם בכל דבריהם כי כל תכלית דבריהם היא להעמיד את התורה.

נמצאינו למדים בבירור לענין הלכה דודאי יש חיוב לשמוע בקול דברי חכמים בכל אשר יאמרו בכל עת ובכל זמן אפילו בדברים שאומרים מדעתם.

צא ולמד ממה שאסרו הגאונים על דין דם טוהר המפורש בתורה להיתר והם גזרו שלא לבעול על דם טוהר כלל, והרמב"ן גופיה בהלכות נדה (פ"ז הלכה כ) כתב שאע"פ שבמקצת מקומות נוהגים לבעול על דם טוהר, כבר הסכימו הגאונים ועשו סמיכה והחמירו (החרימו) על כל מי שיעשה כן. ע"ש. וכ"כ רבים מהראשונים ומרן הבית יוסף ביורה דעה סימן קצד כתב דהאידינא נתפשט איסור זה בכל ישראל. ע"ש.

ומש"כ "בכל ישראל" הוא דאל"כ אין זה נחשב כהלכה פסוקה וכמו שכתב הגאון ר' דוד מנווהרדוק בשו"ת גליא מסכת (סימן ד דף ז ע"ע וד) בענין מה שהחמירו בנות ישראל דאפילו רואות טיפת דם כחדל יושבות עליה שבעה נקיים, דאין זה הלכה פסוקה כיון שמנהג זה לא נעשה בועד חכמים או סנהדרין, אלא המון בית ישראל

המשן בעמ' 5

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

החמירו על עצמם, ולא שייך בזה עשה דועשית, ולא תעשה דלא תסור שכתב הרמב"ם, וגם בזמן חז"ל לא נתפשט מנהג זה בכל המקומות, כמבואר בנדה (סו). היכא דאחמור אחמור היכא דלא אחמור לא אחמור, הלכך בקל נפטרים מחומרא זו, ובכל ענין ובכל מקום שיש איזה צד לצדד להקל, יש להקל. עכ"ד. ועיין בטהרת הבית חלק א (סימן א הערה ו שהביאו והשיג עליו מדברי הרמב"ן (הלכות נדה פ"א הלכה יט) שחומרא זו הוכשרה ונתקבלה בעיני חכמי ישראל ועשאוה כהלכה פסוקה. ושכ"כ עוד ראשונים, אלא שלעומתם דעת הראב"ד בספר בעלי הנפש (ריש שער הכתמים) דאין זה אלא מנהג בעלמא כשאר כל המנהגים. ע"ש.

וע"ע בטהרת הבית חלק ב (עמוד כ-כג מהדורה חדשה) בענין חומרת הגאונים שלא לבעול על דם טוהר שהעיר מדברי הט"ז אורח חיים (תקפח סק"ה) ויורה דעה (ק"ז סק"א) שכל דבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסרו. והאריך לבאר כלל זה, ובתוך דבריו הביא להגאון חתם סופר חלק ו (סימן נב) שכתב שזה שראינו שרבינו גרשום מאור הגולה החרים שלא לישא שתי נשים, אע"פ שההיתר מפורש בתורה, מפני שכל אדם רשאי לאסור על עצמו בנדר או בשבועה או בחרם שלא יעשה דבר המפורש בתורה להיתר, וכל נשיא ישראל וגדול הדור יש בידו להחרים ולאסור כמו שאדם נשבע על עצמו, וכמו שכתב הרמב"ן על התורה (סוף פרשת בחקותי) שכל מלך בישראל או סנהדרי גדולה יש להם רשות במשפטם אם יחרימו על עיר להלחם עליה, וכן אם יחרימו על דבר שהעובר יתחייב מיתה, ומזה היה חיובם של אנשי יבש גלעד, וחיובו של יהונתן שאמר לו שאול אביו כה יעשה לי אלקים וכה יוסיף כי מות תמות יונתן וכו'. ע"כ.

ולפי זה כתב מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל שהכלל של הט"ז לא שייך אלא לגבי רבתינו חכמי התלמוד שהיו מוסמכים לגזור על כל יושבי תבל לעשות סייג לתורה, ושפיר גזרתם מבלי שיצטרכו לחרם, ולכן לא היו יכולים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר, אבל לאחר שנחתם הש"ס שאפילו הגאונים לא היו יכולים לגזור גזרות חדשות יותר, ואין תוקף לאיסורם אלא על ידי חרם והסכמה, זה אפשר לאסור בחרם גם מה שהותר בתורה בפירוש, וחלה גזרתם עליהם ועל זרעם אחריהם, כדין קבלת הרבים שנאמר בה אל תטוש תורת אמוך. ע"ש.

ועיין עוד בשו"ת יביע אומר חלק ב (או"ח סימן כא אות ח) בענין זמן צאת השבת לדעת רבינו תם דאף שנתפשט המנהג בזה כהגאונים יש להחמיר כדעת רבינו תם והביא להגאון ר' שמאול לניאדו ראש רבני אר"ץ בדור ההוא, שכתב בתשובה להגאון מהר"ח אבולעפיא בספר חנן אלקים (דקנ"א ע"ב) שבא גדול אחד והגיד לנו כי הסכמת כת"ר (מהרח"א) לשמור שעה ורבע במוצא"ש, כסברת ר"ת וסיעתו, וכן הנהיג יחידי סגולה באומרי, ודברי מעלת כת"ר א"צ חזיוק, ולכן דרשתי ברבים באיום וגיוזם כי הוא איסור סקילה, וקיימו קבלו הקהל לשמור ולעשות כן. ע"ש. וע"ש עוד בתקנות שבסו"ס חנן אלקים הנ"ל (אות ח) כתב, גזרתי בחרם שימתינו אחר שקיעת החמה שעה ורבע כסברת ר"ת וכו'. ע"ש.

הלכך למסקנה, ברור הדבר שיש לשמוע גם כיום בקול גדול הדור בכל אשר יאמר כי הוא זה, גם בדברים שנראה לעינינו שאין בהם צד איסור כלל, והעובר על דבריהם גדול עונו מנשוא.

ודוגמא לזה יש בענין מה שמורים גדולי הדור בארץ ישראל להצביע בבחירות למפלגה חרדית, שחובה קדושה היא לשמוע בקולם וכל העובר על דבריהם גדול עונו מנשוא כאמור. וישנם כאלו המתחכמים לעצמם שלא ללכת להצביע בבחירות כלל בהסתמך על הגאון רבינו יואל טייטלבוים זצ"ל (האדמו"ר מסאטמר) שדעתו הייתה שלא להיות שותף כלל בכל דבר שהוא השייך למדינת ישראל כמבואר בספרו ויואל משה. והנכון הוא כי תלמידיו ממש יש להם לילך אחר הוראת רבם, אמנם הציבור הכללי שאינו נמנה כלל על תלמידיו, ורק כעת הוא מורה היתר לעצמו שלא לילך להשתתף בבחירות היפך דעתם של גדולי הדור ומסתמך הוא כביכול על הגאון מסאטמר, והאמת היא כי בסתר לבבו הסיבה שאינו הולך להצביע היא מחמת העצלות, או מחמת כל מיני קושיות והשגות שיש לו על המפלגות שעליהם סמכו ידיהם חכמי ישראל, ובה הוא כחולק על חכמי ישראל בעצם דבריהם ולא רק להנאתו, ויש להוכיחו על פניו ולהראות לו חומר הדבר ומאידך מעלת הדבר כי במאמץ קל ירויח עולם ומלואו להיות שותף בכל דבר רוחני שיבוא על ידי אותם המפלגות. והדברים ברורים אין בהם נפתל ועיקש, וכל בר דעת יבין זאת ובלבד שלא ישיית ליבו לעצת היצר.

בברכה

אלון בן שבת

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

עמוד ההוראה, מרביץ תורה לרבים ולוחם את מלחמתה של תורה ללא חת. גדלותו לא נמדדה בתארים ובמשורות, אלא בידיעת התורה, ביראת שמים ובמסירות שאין לה שיעור להעמיד הלכה ברורה לישראל. הוא לא הסתגר בד אמותיו, רגליו הוליכוהו אל בתי הכנסת ואל העם, ופיו הפיץ תורה לכל מבקש.

תולדות חייו וראשית דרכו

חכם יעקב יוסף נולד בירושלים בכ"ג בתשרי תש"ז, לאביו מרן הראשון לציון חכם עובדיה יוסף זצוק"ל ולאמו מרגלית. בילדותו עברה משפחתו לקהיר, שם כיהן אביו כאב בית דין. לאחר ששבו לירושלים למד בתלמוד תורה בני ציון, בישיבת פורת יוסף ובישיבת קול תורה. את יסודות תורתו קיבל מאביו ומרבותיו, ובהם חכם בן ציון אבא שאול, חכם עזרא עטיה, הרב שלמה זלמן אוירבך והרב יהודה מועלם. כבר בצעירותו ניכרו בו התמדה, חריפות ודבקות בהלכה.

בשנת תשכ"ח (1968) נשא לאישה את הרבנית נחמיה, בת הדיין חכם עמרם אזולאי. לאחר נישואיו למד בכולל קול יעקב ובמוסד הרב קוק והוסמך לרבנות. באותן שנים החל למסור בקביעות שיעורים ודרשות בשכונות ירושלים. לשונו הייתה בהירה ועממית, והוא ידע להסביר סוגיות עמוקות בפשטות, בלי לגרוע מעומקן ומדיוקן.

הרבצת תורה, הנהגה ושליחות ציבורית

לאחר שמרן אביו נתמנה לרבה הראשי של תל אביב, נמסרה לחכם יעקב הנהגת בתי הכנסת בשכונות הבוכרים. בבית הכנסת בורוכוב הקים את ישיבת חזון יעקב, על שם סבו חכם יעקב עובדיה, ובה העמיד תלמידים והרביץ תורה. הוא שימש כרב שכונות גבעת משה ותל ארזה, כדיין בקהילת היראים וכחבר בבד"ץ ישא ברכה. לצד תפקידיו המשיך להשיב לשואלים ולמסור שיעורים בבתי כנסת ובבתי מדרש.

חכם יעקב סבר כי רב בישראל אינו רשאי להסתגר בבית מדרשו. לכן היה מכתת את רגליו לדרשות, להספדים ולשיעורים, ומביא את דברי התורה אל הציבור. הוא פגש יהודים הקרובים למסורת וקירבם במילה פשוטה, ביחס מאיר ובפסק ברור. זו הייתה דרכו, לצאת אל העם, ללמד תורה ולקרב לבבות.

לצד הנהגתו הרבנית נשא גם באחריות ציבורית. בשנת תשמ"ג (1983) נבחר למועצת עיריית ירושלים מטעם ש"ס, ובשנת תשמ"ד (1984) נבחר לכנסת האחת עשרה. בכנסת היה חבר בוועדות חוקה, חוק ומשפט, החינוך והתרבות ובוועדת החקירה לתאונות דרכים. כעבור ארבע שנים שב לעיקר שליחותו, לימוד התורה, פסיקת ההלכה והנהגת הציבור.

עצמאותו התורנית הייתה מן הקווים הבולטים בדמותו. הוא דבק באביו, כיבדו והרבה ללמוד מספריו, אך לא נמנע מלחלוק עליו כאשר כך העלה עיונו. בענייני ארץ ישראל, כשרות וחיי הציבור עמד על דעתו מתוך אחריות הלכתית. עם זאת, הוא דחה את הטענות על נתק מאביו והדגיש כי ביתו, חינוכו ושיעוריו מלאים בתורתו ובדמותו של מרן.

במאבק באפליה העדתית במוסדות החינוך ניכרה רגישותו לכאבם של תלמידים ספרדים. הוא העניק גיבוי הלכתי למאבק, אף שהדבר עורר מחלוקת ואיומים. לימים הסתייג משילוב מערכת המשפט בפרשה, אך דאגתו לכבודם של בני תורה ולזכותו של כל ילד לחינוך ראוי נותרה חלק ממורשתו הציבורית.

תורתו, ספריו ומורשתו

בבית מדרשו הדגיש כי תעודה לבדה אינה עושה את האדם לתלמיד חכם. לדבריו, תלמיד חכם הוא מי שעמל בתורה, יודע להשיב דבר הלכה בכל מקום ויראתו קודמת לחכמתו. כישרון ויכולת דרשנית אינם תחליף לידיעה רחבה בהלכה. משום כך תבע ללמוד, לשנן ולדעת את ארבעת חלקי השולחן ערוך.

באחד משיעוריו אמר חכם יעקב כי בספר יביע אומר של מרן אביו מובאים כמה עשרות מן הראשונים הסוברים כדבריו. אחד התלמידים עשה תנועה של מי שאינו מאמין. חכם יעקב הבחין בכך ומיד ציטט את הפוסקים בזה אחר זה, בלי ספר פתוח ובלי להחסיר אחד. עשרות שמות יצאו מפיו כסדרם, וזיכרונם המופלא הותיר את תלמידיו משתאים.

בשנת תשע"ב (2012) נתגלה בגופו סרטן הלב, ולשמו נוסף השם חי. גם בימי חוליו לא חדל מעבודתו התורנית. יחד עם בנו הבכור חכם עובדיה החל לערוך את סדרת בעתה אחישנה מתוך שיעוריו הרבים. שבוע קודם פטירתו זכה לראות את הכרך הראשון על המועדים. לאחר הסתלקותו נערכו ספרים נוספים, ובהם שלחן שמואל, המרכז את פסקיו על סדר השולחן ערוך.

בב באייר תשע"ג (12 באפריל 2013) נפטר חכם יעקב יוסף ונטמן בהר המנוחות בירושלים. על פי צוואתו נכתבו על מצבתו המילים הצנועות "פי עבדך בן אמתך יעקב בן מרגלית יוסף. אחריו נותרו רעייתו הרבנית נחמיה, שמונת ילדיהם, תלמידים רבים ומפעל גדול של שיעורים, פסקים וספרים. בניו המשיכו את דרכו בישיבת חזון יעקב ובהוצאת תורתו לאור.

דמותו של חכם יעקב יוסף מלמדת כי גדלות בתורה נקנית בעמל, ביראת שמים ובאחריות לציבור. הוא היה איש הלכה מובהק, רב שיצא אל העם ומנהיג שעמד על דעתו כאשר סבר שכן מחייבת האמת התורנית. זכרו מוסיף לחיות בבתי המדרש, בספריו ובשיעורים הרבים שהותיר אחריו.

תמצית מההלכה היומית הרב אברהם כהנא

שמותר ואין לחשוש מפני שבירת הזכוכית, שהרי בעה"ב בעצמו נזהר שהזכוכית לא תשבר ותזיק לו, ועדיף להתקין זכוכית משורינת (אבקת רוכל קכא).

הנאה מאור הלבנה: על פי פשט דברי הגמרא והרמב"ם, ניתן לברך על הלבנה כבר מהיום הראשון (נחלת צבי תכו, ד). השו"ע פסק שיש לברך על הלבנה לאחר שבעה ימים (שו"ע או"ח תכו, ד), והאשכנזים נוהגים אחר ג' ימים מעת המולד כדי שיהנו מאור הלבנה (משנ"ב תכו, כ). כתבו הפוסקים, שההנאה היא כמו בנר הבדלה שיבחין בין סוגי המטבעות (רדב"ז א, שמא). לכתחילה מברכים על הלבנה מצאת הכוכבים, ובשעה"ד שלא נשאר הרבה זמן אין צריך להמתין ללילה אלא ד' להמתין לשקיעת החמה (ילקו"י תכו, כז).

הודאה על הגשמים: בני אדם שהיו מצטערים מחמת עצירת גשמים, וירדו גשמים שיש בהם תועלת, ושמחו בירידתם, צריכים להודות לה' על כך, משירדו כל כך גשמים על הארץ עד שעולים בועות מהם והולכים זה לקראת זה. אם אין להם שדה אומרים: "מודים אנחנו לך ה' אלהינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו, ואילו פינו מלא שירה כים... הן הם יודו ויברכו את שמך מלכנו, וחותרם: ברוך אתה ה' רוב ההודאות" (שו"ע או"ח רכא, א-ב). יש אומרים שהדברים נכונים גם לגשמים שבאו בעתם בשנה החדשה (פס"ת רכא, א), רק כשהיו הציבור בצער (כה"ח רכא, א) וא"י נחשבת כמקום של 'צער' מפני היובש שבה (משנ"ב רכא, א). ויש אומרים שאין צריך צער (רמב"ם ברכות י, ה).

ברכת הריח: חז"ל למדו שאין ליהנות מריח טוב [מהעץ, מהירק או מהפר] עד שיברך שנאמר: "כל הנשמה תהלל יה" והדבר שהנשמה נהנית ממנו, זהו הריח (ברכות מג, ב). אין מברכים ברכה אחרונה על ריח טוב (שו"ע או"ח רטז, א), משום שההנאה מועטת וכן כשהפסיק להריח, נפסקת הנאתו והרי זה כנתעכל המון שבמעיו שלא יכול לברך, ומטעם זה יקדים לברך על המין שיש בו טעם על פני המין שיש בו ריח בלבד (משנ"ב רטז, ד).

אין אדם נוגע במוכן לחברו: תיבת נח היתה תיבת הגאולה, שהחיות לא טרפו זה את זה, הוא מעין 'יגר זאב עם כבש'. רבותינו מספרים, שה'שקר' ביקש להיכנס אל תיבת נח, אולם נדחה בתואנה כי עליו להמציא לעצמו בן זוג, השקר מצא את ה'פחת', כלומר ההרס והנזק כבת זוג, ה'פחת' הסכימה רק לאחר שהבטיח לה השקר להעניק לה את כל מה שירכוש לעצמו בעולם בשקרנותו (ילקו"ש רמז נו). בן עזאי אומר: 'אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כשערה אחת' (תוספתא יומא ב, ז), כלומר אי אפשר אפילו לגעת במה שלא שלך, ומה שאדם ירוויח בדרך לא ישרה, לא רק שלוקחים ממנו בחזרה, אלא מפסיד בגלל זה גם את מה שקיבל ביושר (אהלה"ה ה' בחיי, עמ' 231).

הדגים ניצלו מהמבול: בדור המבול לא נגזרה גזרה על הדגים שבים, ואע"פ שברותחים נדונו, הדגים לא מתו ברותחים: א. אפשר שרק במים העליונים היו הדגים הרותחים והדגים היו בעמקי מצולות. ב. יתכן והדגים ברחו לאוקיינוס, ובאוקיינוס לא ירד המבול, שנאמר: 'ויהי הגשם על הארץ' (רמב"ן בראשית ז, כג). ג. נס נעשה והמים נצטננו בצידי התיבה, ושם היו הדגים. ד. אליבא דר' יוחנן לא ירד מבול בא"י, והיו הדגים בים התיכון (אהלי יעקב בראשית נח, עמ' יח).

הראש' ועוג מלך הבשן במבול: החיות הגדולות ועוג הענק לא נכנסו לתיבה, ולכן הראם רק הכניס את אפו לתיבה וקשרו את קרניו לתיבה, וכן עוג היה בצידי התיבה (זבחים קיג, ב). לימים יזכר עוג מלך הבשן כ'פליטי' אומר לאברם שכדלעומר לקח בשבי את כל העם וגם לוט שבוי עמם וכך האריך ימים עד כניסת ישראל לארץ (דברים רבה, כט).

שימוש בשבת בכלי לתבלין שיש בו מטהנה: הלכה היא, שחיתוך ירק דק דק כדי לאכול מיד סמוך לסעודה ממש מותר (רמ"א או"ח שיט, יב), יש מפקפקים על היתר זה ומכל מקום אם זהו כלי המיוחד לטחינה, נראה שאסור משום שהוא כלי המיוחד לטחינה (משנ"ב שכא, מה).

שמיעת קידוש על יין שרובו מים: יין שרובו מים ומיעוטו יין לבני ספרד אין מקדשים עליו ולבני אשכנז הוא יין גמור ומקדשים עליו (שו"ע או"ח רד, ורמ"א שם). בן ספרד יכול לשמוע קידוש מבן אשכנז המקדש על יין כזה ולצאת ידי חובה היות שלמקדש הוא יין מצויין (ילקו"י רד, ח). רוב היינות ומיצי הענבים בזמן הזה בכשרויות מהודרות מכילים הרבה יותר מחמישים אחוז יין ולכן כשרים הם גם לבני ספרד (הרב אופיר מלכה).

שיעור הרחקה בהיזק ראייה: היזק ראייה הוא נזק שצריך להימנע מלגרם לחבר על ידי הסתכלות לתוך רשותו, משום כך אסור לאדם להביט לרשותו של חברו (שו"ע חו"מ קנו). מטעם זה אין אדם רשאי להתקין חלון או דלת מול חצר חברו או מול בית חברו אם מחלון זה ניתן לראות את הנעשה בפנים (שו"ע חו"מ קנד, ג). חכמים לא נתנו שיעור הרחקה בהלכה זו, ואף אם הבתים רחוקים זה מזה, כל עוד ניתן לראות את הנעשה ברשות הזולת זה נחשב להיזק ראייה (נימוק"י ב"ב א, א). בימינו הולכים לפי מנהג העיר והמדינה והמנהג לעשות חלונות במרחק הרבה (מהריט"ץ, ישנות רג). או משום שאין מספיק קרקעות אך בחצר רשאי לכוף את שכנו נגד המנהג (ציון במשפט – סופר, טז).

היזק ראייה בזכוכית אטומה: מחלוקת הפוסקים אם מותר לאדם לפרוץ קיר ולעשות בו חלון עם זכוכית אטומה, שדרכה יחדור האור אל הבית, אך אין ניתן לראות דרכה מאומה: יש אומרים לאסור ללא הסכמת השכן, משום שיש חשש שהזכוכית האטומה תשבר (כנסה"ג הגהות ב"י חו"מ קנד, סד בשם הרש"י), ויש אומרים

מטרות העמידה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים